

Asia: VALAS III: Kysely uuden vammaispalvelulain valmennukseen ja tukeen sekä henkilökohtaiseen apuun liittyvistä säännöksistä (24.3.2021)

Viite: THL ja STM kuulemistilaisuus 24.3.2021

1. Vastaajan tiedot

Etunimi: Elina

Sukunimi: Nieminen

Sähköposti: elina.nieminen@invalidiliitto.fi

Edustamani taho: Invalidiliitto ry

2. Edustamani taho on

Kunta/kuntayhtymä

Vammaisjärjestö

Muu järjestö

Valtion viranomainen

Yksityinen palveluntuottaja

Oppilaitos

Olen vammaisen henkilö

Olen vammaisen henkilön läheinen

Muu, mikä

*****

7 § Valmennus ja tuki

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada välttämättä tarvitsemaansa valmennusta ja tukea:

- 1) tiedollisten tai toiminnallisten tai sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tarvittavien taitojen harjoittelemisessa;
- 2) elämän muutostilanteissa;
- 3) kommunikoinnissa;
- 4) tavanomaisessa elämässä suoriutumisessa;
- 5) omaa elämää koskevassa päätöksenteossa.

Vammaisen henkilön perheellä ja muilla hänelle läheisillä henkilöillä on oikeus saada valmennusta ja tukea merkittävässä elämänmuutostilanteissa, jos se on välttämätöntä vammaisen henkilön palvelujen tarkoituksen toteuttamiseksi.

Vammaisen henkilön perheelle ja muille hänelle läheisille henkilöille voidaan järjestää valmennusta ja tukea silloin, kun se on tarpeen henkilön valmennukselle ja tuelle asiakassuunnitelmassa määriteltujen tavoitteiden toteuttamiseksi.

Valmennuksen ja tuen tavoitteet ja sisältö sekä välttämätön määrä, kesto ja toteutustapa on määriteltävä vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukaisesti. Valmennusta ja tukea annetaan henkilökohtaisena tai ryhmässä toteutettavana palveluna taikka yhdistettynä muihin palveluihin. Palvelu sisältää sen toteuttamiseksi tarpeelliset kuljetukset, jos vammaisella henkilöllä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa eikä hän toimintarajoitteensa takia voi ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia käyttää julkista liikennettä

Pykälän yksityiskohtaiset perustelut löydätte hallituksen esityksen sivuilta 117-122.

3. Onko mielestänne pykäläesitystä tarpeen muuttaa?

- Kyllä
 Ei

4. Jos vastasitte kyllä, miten muuttaisitte pykäläesitystä? (Enintään 3500 merkkiä)

Esitämme 7 §:n pykälän nimen muuttamista seuraavasti: **Henkilökohtaisen valmennuksen, tuen ja ohjauksen palvelut**. Esitämme pykälän 1 momentin muutettavaksi seuraavasti: Vammaisella henkilöllä on oikeus saada välttämättä tarvitsemaansa ~~valmennusta ja tukea~~ **henkilökohtaista valmennusta, tukea ja ohjauksen palvelua**. Esitämme pykälän 1 momentin 4) kohta muutettavaksi seuraavasti: tavanomaisessa elämässä suoriutumisessa, **päivittäisissä toimissa, vapaa-ajan toiminnassa tai sosiaalisessa osallistumisessa, opiskelussa ja työssä**. Esitämme pykälän 4 momentti muutettavaksi seuraavasti: ~~Valmennuksen ja tuen~~ **Henkilökohtaisen valmennuksen, tuen ja ohjauksen palvelun** tavoitteet ja sisältö sekä välttämätön määrä, kesto ja toteutustapa on määriteltävä vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukaisesti. ~~Valmennusta ja tukea~~ **Henkilökohtaista valmennusta, tukea ja ohjausta** annetaan henkilökohtaisesti tai ryhmässä toteutettavana palveluna taikka yhdistettynä muihin palveluihin. Palvelu sisältää sen toteuttamiseksi tarpeelliset kuljetukset, jos vammaisella henkilöllä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa eikä hän toimintarajoitteensa takia voi ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia käyttää julkista liikennettä.

Säädös olisi oikeassa suhteessa tavoiteltavaan päämäärään mahdollistaa vammaisten ihmisten itsemääräämisoikeuden vahvistuminen tilanteissa, joissa pääasiallisesti tarvitaan toisen henkilön

toiminnanohjausta. **Esitys vahventaisi henkilökohtaisen valmennuksen, tuen ja ohjauksen palvelun aiemmasta rauenneen hallituksen esityksen mukaisesta valmennuksesta ja tuesta myös päivittäistoiimiin sekä laajentaisi ohjauksen yhteydessä mahdollisesti tarvittavaan fyysisen avun saantiin.** Ehdotus toteuttaisi vaikeimmin vammaisten henkilöiden perustuslain mukaista oikeutta välttämättömään huolenpitoon ja riittäviin sosiaalipalveluihin. **Samalla se laajentaisi ja vahvistaisi niiden vammaisten ihmisten itsemääräämisoikeutta ja osallisuutta päivittäisissä toimissa, vapaa-ajan toiminnassa tai sosiaalisessa osallistumisessa, jotka tarvitsevat vahvasti toisen henkilön vastuulla tapahtuvaa osaavaa toiminnanohjausta päätöksenteon tueksi. Palveluun voisi sisältyä myös hoivaa, hoitoa ja valvontaa.**

Esitys selkeyttäisi vammaispalveluita ja se olisi subjektiivinen oikeus. Se ehkäisisi valvontaan, laiminlyönteihin sekä yksintyöskentelyyn liittyviä riskejä, kun työn kuvaa ja vastuu palvelun toteuttamisesta on määritelty palvelussa. Esitys selkeyttäisi suhdetta henkilökohtaiseen apuun. Se vakauttaisi työmarkkinoilla vakiintunutta erityyppisiin kehitys- ja kognitiovaikeuksiin erikoistuneiden ammattiryhmien sekä henkilökohtaisen avun ammattirakenteita tukien nykyistä toimialaa sekä työtehtävien kuvia ja sisältöä. Se ehkäisisi vallitsevaa rekrytointi- ja kohtaamisongelmaa alalla ja lisäisi asiakasturvallisuutta. Esitys olisi YK:n vammaissopimuksen artikla 19 eläminen itsenäisesti ja osallisuus yhteisössä mukainen. Esityksellä ei olisi havaittavia haittoja. Esitys edellyttää kuitenkin kustannusvaikutusten arviointia suhteessa kehitysvammaisten erityishuollon perusteella järjestettävien palvelujen siirtymistä tämän palvelun osaksi.

5. Onko mielestänne pykäläesityksen perusteluita tarpeen muuttaa?

- Kyllä**
- Ei

6. Jos vastasitte kyllä, miten muuttaisitte perusteluita? (Enintään 3500 merkkiä)

Ehdotus turvaisi kaikkien vammaisten ihmisten ja erityisesti toisen henkilön tuesta ja avusta riippuvaisen vaikeimmin vammaisten oikeuksien toteutumista, yhdenvertaisuutta ja ihmisoikeuksia subjektiivisena oikeutena. Henkilökohtainen valmennus, tuki ja ohjauksen palvelu toteutetaan tilanteessa, jossa vammaisen ihminen tarvitsee runsaasti päivittäistoinnoissa pääasiallisesti toisen henkilön vastuulla olevaa toiminnanohjausta ja tukea niiden suorittamisessa. Tavoitteena voisi olla myös toimintakyvyn parantaminen sekä ylläpitäminen. Näissä tilanteissa pääasiallisesti toiminnanohjauksellista vastuuta on vammaisen henkilön ohella toisella, häntä tukevalla ja auttavalla henkilöllä. Toiminta voi kohdistua myös pääosin tilanteisiin, joissa kyseessä on hoiva, hoito ja valvonta. Palvelu sopisi tilanteisiin, joissa vammaisella ihmisellä ei itsellään ole suurimmaksi osaksi kykyä määritellä avun tarvetta, vaan määrittely perustuu pääasiallisesti ulkopuolisen tahon näkemykseen ja vastuuseen toiminnan toteuttamisesta, toisin kuin henkilökohtaisessa avussa. Muilta osin palvelu olisi yhdenmukainen henkilökohtaisen avun palvelun tavoitteiden ja sisällön kanssa ja se toteuttaisi yhtä lailla vammaisen ihmisen itsenäisen elämän tavoitteita. Palvelun saamisedellytykset ratkaistaisiin aina yksilöllisesti asiakkaan vammasta tai sairaudesta johtuvan avun- tai palvelutarpeen perusteella.

Palvelua annettaisiin kommunikoinnin tukena sekä pitkäaikaisena tukena päätöksenteossa ja tavanomaisessa elämässä suoriutumisessa, muun muassa päivittäistoinnoissa kuten pukeutumisessa ja henkilökohtaisessa hygienian hoidossa, wc-toiminnoissa avustamisessa sekä muissa toimissa kuten esimerkiksi liikkumisessa, vaate- ja ruokahuollossa, kotitöissä ja kodin huolto- ja ylläpitotöissä sekä asiointissa. Asiointi voi sisältää esimerkiksi asiointia kodin ulkopuolella, asioiden hoitamista kotona netin

välityksellä tai kaupassa tai kirjastossa käymistä, harrastustoiminnassa ja sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Kotityöt voivat sisältää esimerkiksi ruuan valmistamista, kodin siivoamista tai vaatteiden ja kodin tekstiilien pesua ja huoltamista. Palvelu voi sisältää tukea opiskeluun ja työelämään siirtymiseen sekä työelämässä pysymiseen. Henkilökohtaisesta valmennuksesta, tuesta ja ohjauksesta tehtäisiin yksilöllinen muutoksenhakukelpoinen hallinto päätös. Palvelu olisi subjektiivinen oikeus. Palvelu voitaisiin toteuttaa joko itsenäisenä palveluna tai toteutettuna muun palvelun osana esimerkiksi asumisen tuen yhteydessä. Vammaisella henkilöllä olisi oikeus saada valmennusta ja tukea palvelutarpeen arvioinnissa todetun yksilöllisen tarpeen mukaisesti asiakassuunnitelmassa mainituin toteuttamistavoin. Henkilökohtaisen valmennuksen, tuen ja ohjauksen palvelun toteuttajaksi asiakastilanteeseen sopii hyvin valmisteilla oleva vammaisalan tutkintoon kuuluva kehitysvamma-alan osaamisalan suorittanut vammaisalan ohjaaja. Hän osaa työskennellä yksilökeskeisesti, mahdollistaen asiakkaan omat valinnat ja päätöksenteon sekä tukee asiakkaan sosiaalista ja yhteiskunnallista osallistumista ja osallisuutta. Kehitysvamma-alan osaamisalan opinnot suorittanut henkilö edistää eri tavoin asiakkaan toimintakykyä ja tukee oppimista. Hän osaa tukea asiakkaan vuorovaikutusta ja kommunikointia arjen tilanteissa sekä käyttää puhetta korvaavia kommunikaatiomenetelmiä ja selkokieltä.

*****

8 § Henkilökohtainen apu

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada henkilökohtaista apua, jos hän välttämättä ja toistuvasti tarvitsee toisen henkilön apua suoriutuakseen:

- 1) päivittäisissä toimissa;
- 2) työssä, opiskelussa tai muun lain nojalla järjestettävässä osallisuutta edistävässä toiminnassa; taikka
- 3) vapaa-ajan toiminnassa tai sosiaalisessa osallistumisessa.

Henkilökohtaisen avun tarkoitus on auttaa vammaista henkilöä toteuttamaan omia valintojaan yhdenvertaisesti muiden kanssa niissä toiminnoissa, joissa toimintarajoite estää toiminnon tekemisen itse. Henkilökohtaisen avun järjestäminen edellyttää, että vammaisella henkilöllä on voimavaroja määritellä avun sisältö. Henkilökohtaisella avulla vastataan tarpeisiin, jotka edellyttävät pääasiassa muuta kuin hoivaa, hoitoa tai vammaisen henkilön taikka toisen henkilön turvallisuuden varmistamista.

Sen estämättä mitä 2 momentissa säädetään, henkilökohtaiseen apuun voi osana palvelun kokonaisuutta kuulua sellaisia hoitotoimenpiteitä, jotka ovat välttämättömiä henkilön itsenäiselle suoriutumiselle ja jotka hän voisi tehdä itse ilman toimintarajoitetta. Edellytyksenä näiden hoitotoimenpiteiden suorittamiselle on, että maakunnan liikelaitos antaa vammaiselle henkilölle ja tämän avustajalle näihin toimenpiteisiin vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen edellyttämän perehdytyksen sekä mahdollisuuden jatkuvaan ohjaukseen.

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada henkilökohtaista apua 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa toiminnoissa siinä laajuudessa kuin hän sitä välttämättä tarvitsee. Lisäksi vammaisella henkilöllä on oikeus saada henkilökohtaista apua mainitun momentin 3 kohdassa tarkoitetuissa toiminnoissa vähintään 30 tuntia kuukaudessa, jollei tätä pienempi tuntimäärä riitä turvaamaan henkilön välttämätöntä avuntarvetta.

Pykälän yksityiskohtaiset perustelut löydätte hallituksen esityksen sivuilta 122-130.

7. Onko mielestänne pykäläesitystä tarpeen muuttaa?

- Kyllä
 Ei

8. Jos vastasitte kyllä, miten muuttaisitte pykäläesitystä? (Enintään 3500 merkkiä)

Emme näe tarvetta muuttaa pykälää. Henkilökohtainen apu tulee säilyttää HE (159/2018 vp) mukaisena subjektiivisena oikeutena ja olemme rastittaneet vaihtoehdon ei. Tarvittaessa pykälää voisi kuitenkin tarkentaa seuraavasti. Termi "voimavara" ei välttämättä kuvaa parhaalla tavalla edellytystä, jota vaaditaan vammaiselta ihmiseltä palvelun käytössä. Ehdotamme pykälän 2 momenttiin lakitekniistä korjausta; "Henkilökohtaisen avun tarkoitus on auttaa vammaista henkilöä toteuttamaan omia valintojaan yhdenvertaisesti muiden kanssa niissä toiminnoissa, joissa toimintarajoite estää toiminnon tekemisen itse. Henkilökohtaisen avun järjestäminen edellyttää, että vammaisella henkilöllä on voimavaroja **pääasiallisesti itsenäistä kykyä** määritellä avun sisältö."

Esitys toteuttaisi positiivista erityiskohtelua henkilöiden kohdalla, jotka kykenevät itsenäisesti tai tuettuna määrittelemään oman avun tarpeensa ja tekemään siihen liittyvät oman elämänsä valinnat. Yhdenvertaisuus tarkoittaa vammaisten ihmisten oikeustilan arviointia suhteessa samassa tilanteessa ja olosuhteissa olevaan ei-vammattomaan ihmiseen. Yhdenvertaisuus ei tarkoita samaa palvelua kaikille, vaan eri palvelua eri tilanteisiin. Henkilökohtainen apu on ainoa toisen henkilön apua välttämättä tarvitsevan vammaisen ihmisen itsemääräämisoikeuden toteuttaja, jossa vammaisen ihminen on palvelussa ns. kuskin paikalla. Vuoden 2009 jälkeen n. 20 000 vammaista ihmistä on päässyt palvelun piiriin oman elämänsä määrääjäksi, usea pois palvelutaloista ja se on lisännyt osallisuutta yhteiskunnassa. Henkilökohtaisen avun palvelun fundamentaalinen merkitys, onko ihmisellä kyky ilmaista itseään ja voimavaroja ohjata avustajaa rationaalisesti. Se on säilytettävä ja tämä on kaikkien etu ja turva. Jos edellytys poistuisi, palvelun ydin ja toteutustavat muuttuisivat. Jokaisella vammaisella on oikeus yksilölliseen palveluun, mutta se ei jokaisen kohdalla ole henkilökohtainen apu.

Henkilökohtaisella avulla vastattaisiin edelleen käyttäjälähtöisesti avun tarpeisiin, YK:n vammaissopimuksen 19 artiklan yleiskommentin 5 tunnusmerkistön mukaisesti (user led/person directed). Henkilökohtainen apu olisi edelleen pääasiassa muuta kuin hoivaa, hoitoa tai vammaisen henkilön taikka toisen henkilön turvallisuuden varmistamista, lukuun ottamatta omahoitoa". Lisäksi se vastaisi yleissopimuksen vaatimusta siitä, että; "b) vammaisten henkilöiden saatavissa on valikoima kotiin annettavia palveluja (...) sekä muita yhteiskunnan tukipalveluja, mukaan lukien henkilökohtainen apu, jota tarvitaan tukemaan elämistä ja osallisuutta yhteisössä ja estämään eristämistä tai erottelua yhteisöstä."

Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota subjektiivisten oikeuksien kohdalla, että oikeuden haltijalla tulee olla oikeus tietää, mihin hänellä on oikeus. Henkilökohtainen apu on tunnistettu ammattinimike. Vammaisalan tutkinto tukee edellytyksen toteuttamista. Esitys on kustannusneutraali. Pykälän soveltaminen vastaa nykyistä oikeuskäytäntöä, eikä aiheuttaisi toimeenpanoon tai käytännön toteutukseen uusia mittavia ongelmia. Nykyiset järjestämis- ja toteuttamismallit säilyisivät, eikä henkilöstö-, hallinto-, valvonta tai asiakkaan turvallisuuteen tai muutoin palvelun käyttöön liittyvää lisäresurssointia tarvittaisi. Myös tulkkauspalvelulain 5 §:n edellytyksenä on, että henkilö kykenee ilmaisemaan omaa tahtoaan tulkkausten avulla ja hänellä on käytössään jokin toimiva kommunikointikeino.

9. Onko mielestänne pykäläesityksen perusteluita tarpeen muuttaa?

Kyllä

Ei

10. Jos vastasitte kyllä, miten muuttaisitte perusteluita? (Enintään 3500 merkkiä)

Emme näe tarvetta muuttaa perusteluita. Henkilökohtainen apu tulee säilyttää HE (159/2018 vp) mukaisena subjektiivisena oikeutena ja olemme rastittaneet vaihtoehdon ei. Olemme kuitenkin esittäneet, että tarvittaessa 8 §:n 2 momenttiin voisi tehdä lakitekniisen korjauksen, jolloin esitämme tarkennusta perusteluihin seuraavasti. Pykälän 2 momentin termi "voimavara" poistettaisiin ja jatkossa edellytettäisiin "pääasiallisesti itsenäistä kykyä" määritellä avun sisältö ja toteutustapa. Palvelun käyttöön liittyvä edellytys vastaisi vakiintunutta oikeuskäytäntöä ja sitä, ettei avun määrittely voi pääasiallisesti tulla ulkopuolisen tahon määrittelemänä. Tämä vastaisi sisällöllisesti nykyistä lakia sekä rauennutta hallituksen esitystä. Henkilökohtaisen avun tarkoituksena ja lähtökohtana olisi vammaisen henkilön omien valintojen mahdollistaminen vamman tai sairauden estämättä. Vammaisen henkilö määritteli itse lain ja hallintopäätöksen rajoissa sen, mihin, missä ja milloin hän henkilökohtaista apua käyttää. Tästä syystä edellytettäisiin, että vammaisella henkilöllä olisi pääasiallisesti itsenäinen kyky määritellä avun sisältö. Käsité avun sisältö kattaisi henkilökohtaisen avun tunnusmerkit eli sen mitä tehdään, missä tehdään ja milloin tehdään (YK:n vammaissopimuksen 5 yleiskommentti person led/user directed).

Henkilökohtaisen avun tarkoitus, saamisedellytys sekä henkilökohtaisten avustajien työnkuva pysyisi nykyisenä. Henkilökohtaisen avun käyttäjien, noin 28 000 vaikeavammaisen ihmisen, oikeustila pysyisi nykyisen kaltaisena, mukaan lukien heitä avustavat henkilökohtaiset avustajat. Henkilökohtaisen avun tarkoitus olisi edelleen auttaa vaikeavammaista henkilöä toteuttamaan omia valintojaan 1 momentissa tarkoitettuja toimia suorittaessaan.

Nykyisen lain toimeenpanon ja oikeuskäytännön perusteella vammaisen henkilö voi määritellä henkilökohtaisen avun sisällön itse tai toisen henkilön tuen tai erilaisten kommunikaation apuvälineiden avulla. Jos vammaisella henkilöllä ei tuettunakaan arvioitaisi olevan säännöksen edellyttämää pääasiallista itsenäistä kykyä määritellä avun sisältöä, palvelu järjestettäisiin muulla tavoilla tai rauenneen hallituksen esityksen valmennuksen ja tuen tai ehdottamamme "Henkilökohtaisen valmennuksen, tuen ja ohjauksen palvelun" kautta tai osana asumisen tuen palveluja taikka muuna lain tarkoituksen toteuttamiseksi tarpeellisena palveluna. Jos avun tarve perustuisi pääasiassa hoivaan, hoitoon tai vammaisen henkilön taikka toisen henkilön turvallisuuden varmistamiseen, olisi siihen vastattava muulla tavoin esim. ehdotuksemme "Henkilökohtaisen valmennuksen, tuen ja ohjauksen palvelulla" tai osana asumisen tuen palveluja taikka muuna lain tarkoituksen toteuttamiseksi tarpeellisena palveluna.

Pykälän 2) kohtaa työn ja opiskelun määritelmää tulisi tarkentaa. Työllä tulisi tarkoittaa työsuhteeseen perustuvan työn lisäksi työkokeiluja ja muita työllistymistä edistäviä toimenpiteitä sekä itsensä työllistämistä esim. työsuoritteiden, keikkatyön avulla ja nykyisen lain tavoin yritystoimintaa. Työ tulee nähdä laajemmin kuin työsuhteessa tehtävänä työnä. Yritystoiminta ja itsensä työllistäminen tulee nähdä laajemmin kuin vain toiminimen tai osakeyhtiön perustamisena. Opiskelun määritelmää tulisi täsmentää suhteessa oppivelvollisuuden laajentumiseen ja jatkuvan oppimisen uudistukseen (OKM) jatkuvan oppimisen mahdollistamisesta. ja esim. avoimen korkeakoulun opinnot mukaan määritelmään useampi opintoväylä kirjattuna.

*****

9 § Henkilökohtaisen avun toteuttaminen

Henkilökohtainen apu toteutetaan maakuntalain 8 §:n tai valinnanvapauslain 24 §:n 4 momentin tai 27 §:n tarkoittamalla tavalla taikka tämän lain 10 §:ssä tarkoitetun työnantajamallin mukaisesti. Maakuntalaissa tai valinnanvapauslaissa tarkoitettujen toteuttamistapojen lisäksi maakunnan käytössä

on oltava työnantajamalli.

Henkilökohtaisen avun toteuttamistavoista päätettäessä maakunnan liikelaitoksen on otettava huomioon vammaisen henkilön oma mielipide sekä asiakassuunnitelmassa määritelty avun tarve ja elämäntilanne kokonaisuudessaan. Työnantajamallin käyttämisen edellytyksistä säädetään lisäksi 10 §:n 2 momentissa. Henkilökohtaisena avustajana voi erityisestä syystä toimia vammaisen henkilön omainen tai muu läheinen henkilö, jos se on vammaisen henkilön edun mukaista.

Henkilökohtaisen avun sijaisjärjestelyjen toteuttamistavat avustajan poissaolotilanteiden ja työsuhteen päättymisen varalta on kirjattava asiakassuunnitelmaan ja sosiaalihuoltolain 45 §:n tai 46 §:n mukaiseen päätökseen.

Pykälän yksityiskohtaiset perustelut löydätte hallituksen esityksen sivuilta 130-132.

11. Onko mielestänne pykäläesitystä tarpeen muuttaa?

- Kyllä
 Ei

12. Jos vastasitte kyllä, miten muuttaisitte pykäläesitystä? (Enintään 3500 merkkiä)

13. Onko mielestänne pykäläesityksen perusteluita syytä muuttaa?

- Kyllä
 Ei

14. Jos vastasitte kyllä, miten muuttaisitte perusteluita? (Enintään 3500 merkkiä)

Emme näe tarvetta muuttaa perusteluja. Henkilökohtaisen avun toteuttaminen tulee säilyttää, kuten HE (159/2018 vp) on esitetty. Haluamme kuitenkin esittää jatkokommentteja tai tarkennuksia pykälän perusteluihin. Henkilökohtaisen avun toteuttamisessa tulee säilyttää nykyiset järjestämistavat, mukaan lukien työnantajamalli. Yksilöllisessä hallintopäätöksessä tulee mainita, minkä järjestämistavan perusteella henkilökohtaista apua järjestetään. Eri järjestämistapojen tulee säilyä HE (159/2018) vp subjektiivisina ja asiakasmaksuttomina palveluina vammaiselle ihmiselle.

Sijaisjärjestelyiden kirjaamisvelvollisuus asiakassuunnitelmaan on välttämätön ja kannatettava. Ehdotus selkeyttäisi ja turvaisi nykyistä paremmin henkilökohtaisesta avusta päivittäistoiminnoissa riippuvaisten vaikeavammaisen henkilökohtaisen avun jatkuvuuden, myös häiriötilanteissa.

*****

10 § Henkilökohtaisen avun työnantajamalli

Vammaisen henkilö voi palkata henkilökohtaisen avustajan työsopimuslain (55/2001) mukaiseen työsuhteeseen ja toimia tämän työnantajana maakunnan liikelaitoksen korvatussa palkkaamisesta aiheutuvat kustannukset siten kuin tässä pykälässä säädetään (työnantajamalli).

Työnantajamallia voidaan käyttää, jos työnantajaksi ryhtyvä henkilö kykenee vastaamaan työnantajan velvollisuuksista ja hän suostuu toimimaan työnantajana saatuaan maakunnan liikelaitokselta riittävän ja ymmärrettävän selvityksen työnantajan velvollisuuksista ja vastuista. Suostumus on kirjattava

asiakassuunnitelmaan.

Maakunnan liikelaitoksen on vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukaan annettava neuvontaa, ohjausta ja tukea työnantajamalliin liittyvissä käytännön asioissa. Maakunnan liikelaitoksella ei kuitenkaan ole velvollisuutta arvioida työoikeudellisia kysymyksiä.

Maakunnan liikelaitoksen on korvattava vammaiselle henkilölle kohtuullinen avustajan palkka, työnantajan lakisääteiset maksut ja korvaukset sekä muut työnantajana toimimisesta aiheutuvat välttämättömät ja kohtuulliset kulut mukaan lukien palkkahallinnon kulut. Avustajan palkka sekä työnantajana toimimisesta aiheutuvien kulujen perusteet ja korvaamistapa on kirjattava asiakassuunnitelmaan ja sosiaalihuoltolain 45 §:n tai 46 §:n mukaiseen päätökseen.

Pykälän yksityiskohtaiset perustelut löydätte hallituksen esityksen sivuilta 132-136.

15. Onko mielestänne pykäläesitystä tarpeen muuttaa?

Kyllä

Ei

16. Jos vastasitte kyllä, miten muuttaisitte pykäläesitystä? (Enintään 3500 merkkiä)

17. Onko mielestänne pykäläesityksen perusteluita tarpeen muuttaa?

Kyllä

Ei

18. Jos vastasitte kyllä, miten muuttaisitte perusteluita? (Enintään 3500 merkkiä)

Oikeusvaikutusten ja lain selkeyden näkökulmasta on välttämätöntä, että pykälässä nimenomaisesti mainitaan, että työnantajamallilla toteutettavassa henkilökohtaisessa avussa on kysymys työsopimuslain mukaisesta työsuhteesta työnantajan ja työntekijän välillä. Lain selkeyden näkökulmasta on tärkeää, että työnantajamallista on säädetty nimenomaisesti omassa lakipykälässä, jolloin erityiskysymykset työnantajamallissa selkeyttävät sääntelyä. Selkeyttä lisää myös se, että pykälätasolla on kirjoitettu edellytykseksi työnantajamallin käyttämiseksi, että työnantajaksi ryhtyvän henkilön on kyettävä vastaamaan työnantajan velvollisuuksista ja hän suostuu toimimaan työnantajana.

Neuvontatehtävien sisältöä ja toimeenpanevien viranomaisten velvoitteita niissä tulisi tarkentaa. Viittaamme tältä osin valtioneuvoston apulaisoikeuskanslerin 22.12.2016 antamaan päätökseen (dnrot OKV/882–884/1/2015). Käytännössä ohjaus- ja auttamistehtävän sisällöstä ja laajuudesta on hyvin erilaisia näkemyksiä viranomaisissa. Apulaisoikeuskansleri katsoo, että velvoitteella on olemassa yleisempää neuvontaa käsittävä ydin, minkä lisäksi tehtävä laajenee ja/tai syvenee sen mukaan, minkälaista ohjausta ja apua vaikeavammaisen henkilön arvioidaan tarvitsevan. Hän toteaa, että vammaislainsäädännön uudistamisen valmistelussa on syytä kiinnittää huomiota ohjaus- ja auttamistehtävää koskevien säännösten selkeyteen, tehtävän sisältöön sekä sen oikeudelliseen luonteeseen ja kyseisten seikkojen lainsäädännölle asettamiin vaatimuksiin. Velvoitteen selkeämpi määrittely ehkäisisi erilaisia tulkintoja, mikä parantaisi työnantajana toimivien vaikeavammaisten yhdenvertaisuutta toisiinsa nähden. Riittävä, oikea-aikainen ja asianmukainen ohjaus- ja neuvonta mahdollistaa työnantajuuden edellytykset ja mahdollistaa usean vaikeavammaisen toimimisen työnantajana. Tämä ehkäisee myös vammaisten henkilökohtaisen avun käyttäjien valumista palvelumalleihin ja näin myös kustannuksen tarkoituksetonta nousua. Perusteluissa

olisi hyvä huomioida digitalisaation ja muiden teknisten menetelmien joustavuus työnantajamallin toteuttamisen tukemiseksi.

Kunnan korvattaviksi kohtuullisiksi kuluiksi tulee huomioida perusteluissa myös työehtosopimuksen asettamat lakisääteiset velvoitteet työnantajalle, kuten esim. Heta-TESSin ryhmähenkivakuutus, jota ei ole mainittu yksityiskohtaisissa perusteluissa. Tältä osin viittaamme Vaasan hovioikeuden 19.1.2021 (2:2121) antamaan ratkaisuun. Muina kohtuullisina kuluina tulisi myös perusteluihin kirjata velvollisuus korjata välttämättömät työsuojelun, terveysturvallisen työn teon edellytyksiä turvaavien työnantajalle koituvien kulujen korvaaminen. Tällaisia kuluja voivat aiheuttaa muun muassa erilaisten suojavälineiden käyttö sekä tilanteissa, joissa avustaja on läsnä ympäri vuorokauden kotiin tehtäviä järjestelyitä työlainsäädännön edellyttämien lepo- ja ruokataukojen ajaksi, jotka synnyttäisivät muutoin tilanteessa kohtuutonta taloudellista rasitusta vammaiselle työnantajalle. Tällaisia kuluja voivat olla esim. ruokailusta ja tauoista aiheutuvien välttämättömien olosuhteiden järjestäminen.

